

КОНЦЕПЦІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Сергачова А.О., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

Анотація. В статті наведено результати дослідження щодо процесів інвестування та розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, запропоновано концептуальні засади удосконалення механізму інвестування інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: інвестування, малий та середній бізнес, інноваційний розвиток, підприємництво, венчурний бізнес.

КОНЦЕПЦІЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ИНВЕСТИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА

Сергачева А.А., аспирант

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Аннотация. В статье приведены результаты исследования процессов инвестирования и развития малого и среднего бизнеса в Украине, предложены концептуальные основы совершенствования механизма инвестирования инновационного развития малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: инвестирование, малый и средний бизнес, инновационное развитие, предпринимательство, венчурный бизнес.

CONCEPT OF IMPROVING MECHANISM FOR INVESTING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS

Serhachova A.O.

Kyiv National University of Technologies and Design

Abstract. The article presents the results of the research on the processes of investing and development of small and medium business in Ukraine, proposes the conceptual framework for improving the mechanism of investment of innovative development of small and medium business.

Keywords: investing, small and medium business, innovation development, entrepreneurship, venture business.

Постановка проблеми. Малий та середній бізнес – суттєва частина економічного потенціалу країни з ринковою економікою. Формування інвестиційного сприятливого середовища для розвитку малого та середнього підприємництва на муніципальному та державному рівні – завдання виняткового значення і ваги. Воно потребує системної підтримки всіх владних рівнів, яка включає заходи сприяння доступності до ринків ресурсів, у першу чергу фінансових, покращення інфраструктурного забезпечення, організаційно-методичної підтримки, підготовки підприємницьких кадрів тощо.

Сприяння розвитку інвестування та розвитку МСБ в Україні, як національного так і іноземного, передбачає формування зрозумілих та економічно виправданих передумов і правил підприємницької активності. На державному рівні повинна бути сформована досконала інфраструктура підтримки підприємницької активності, що включає п'ять основних блоків:

- організаційно-технічний;
- фінансово-кредитний;
- освітньо-консультативний;
- ресурсний;
- інформаційний.

Аналіз останніх досліджень. Над дослідженням проблеми інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності працювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як

В. Александрова, І. Алексєєв, О. Амоша, О. Волков, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Геєць, А. Гриньов, М. Денисенко, М. Єрмошенко, С. Ілляшенко, С. Ільєнкова, А. Касич, С. Князь, В. Козик, Н. Краснокутська, О. Кузьмін, О. Лапко, П. Микитюк, Л. Михайлова, Й. Петрович, І. Скворцов, Ю. Стадницький, Б. Твісс, Л. Федулова, П. Харів, В. Хобта, М. Хучек, Н. Чухрай, Й. Шумпетер, Ю. Яковець, О. Ястремська та інші. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, їхнє наукове та практичне значення, низка питань стосовно інвестиційного забезпечення діяльності малого та середнього бізнесу вимагає уточнення та нових підходів.

Метою дослідження є удосконалення механізму інвестування інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу.

Основні результати дослідження. Призначення організаційно-технічної інфраструктури – сприяння дерегуляції підприємницької діяльності, усунення адміністративних та бюрократичних перешкод започаткування та підтримки діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу. Особливе значення для підприємницьких структур має підтримка з боку інноваційних форм регіонального та місцевого економічного розвитку – бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, тощо.

Фінансово-кредитна інфраструктура забезпечує підприємницькі структури необхідними для їх діяльності фінансовими ресурсами. За результатами численних соціологічних досліджень, зокрема тих, що проводяться під егідою Держкомпідприємництва, брак фінансових ресурсів визначається підприємцями як одна з ключових проблем малого та середнього бізнесу в Україні. На регіональному рівні диверсифікація фінансових джерел забезпечення підприємництва в малому та середньому бізнесі можлива за рахунок розвитку як традиційних суб'єктів фінансової інфраструктури – банківських установ, так і небанківських закладів – кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, товариств взаємного кредитування та страхування тощо. Особлива роль в інфраструктурному забезпеченні підприємницької діяльності належить венчурному бізнесу, метою якого є сприяння запровадженню інноваційних проектів.

Залучення венчурного капіталу до фінансування малого та середнього інноваційного бізнесу є важливим напрямом інноваційної політики; стимулювання його розвитку в інноваційній діяльності тощо.

У сучасних умовах посиленню ролі венчурного капіталу сприяє прискорення технологічного розвитку суспільства і скорочення терміну інноваційних хвиль. Механізм венчурного фінансування, на відміну від інших, передбачає таке: інвестиції є довготерміновими; інвестиції, як звичайно, роблять у формі участі в статутному фонді підприємства; інвестори беруть активну участь у діяльності підприємства, яке вони фінансують.

Процес становлення інноваційного підприємства довготривалий і передбачає стадійне використання венчурного капіталу. Венчурні фонди беруть участь у фінансуванні фірм на різних етапах життєвого циклу нововведення. Але у кожного типу фондів існує певна специфіка, що знаходить відображення в розподілі коштів на цих етапах (табл. 1).

Венчурний бізнес як особлива форма фінансового підприємництва розвинувся завдяки розробці організаційних форм і механізмів зниження ризику окремих інвесторів. Проста організаційна форма допускає пряме фінансування інвестором вибраного бізнес-проекту. Вона пов'язана з найбільшим фінансовим ризиком, однак може дати інвестору в разі успішного завершення проекту і найвищі прибутки.

Складніші форми пов'язані із політикою диверсифікації капіталу, яка розподіляє ризик і прибуток.

По-перше, інвестор вкладає кошти не в один проект, а розподіляє їх між кількома.

По-друге, інвестори капіталу можуть вирішити спільно фінансувати великі і перспективні проекти. Ця форма породжує ефект синергії від об'єднання знань, досвіду і ділових зв'язків.

По-третє, інвестори можуть створити спільний венчурний фонд, від імені якого робитимуть ризикові інвестиції.

Є такі класифікаційні види проектів, у які інвестують венчурні фонди.

Таблиця 1

**Участь фондів венчурного капіталу на різних етапах інвестування
життєвого циклу нововведення**

Назва етапів інвестування	Види фондів		
	Інвестиційні компанії малого бізнесу, %	«Незалежні» венчурні фонди, %	Венчурні фонди корпорацій, %
До стартове інвестування	5,1	11,9	16,9
Стартове інвестування	22,9	32,9	28,0
Підготовчий етап	31,8	26,3	24,2
Основний етап	17,2	12,0	13,4
Звужений етап	15,9	13,2	15,3
Інші етапи	7,1	3,7	2,2
Усього	100	100	100

Проект, який тільки почали вивчати на ринку. Для таких проектів ще необхідні додаткові науково-технічні дослідження і час. Після цього спільно з венчурними фондами формують детальний бізнес-план і розпочинають роботу над реалізацією проекту. Це найризикованіший вид венчурного інвестування, оскільки на початку неможливо точно визначити термін реалізації, обсяги потрібних засобів і ризики провалу.

Проект, коли пропонують не ідею, а перші зразки продукції. Для цих проектів потрібні додаткові витрати на НДДКР з удосконалення технології виробництва.

Ризик венчурного бізнесу для цього виду проектів, особливо в Україні, є високий (неефективність технології, вимоги безпеки, державна реєстрація тощо).

Проект, який потребує серйозної наукової доробки для започаткування масового виробництва. Однак на цьому етапі розвитку проекту вже є певні результати: збут продукції, маркетингові напрацювання тощо.

В разі додаткового інвестування, ризиків порівняно мало. Важливо тільки налагодити ефективне просування товарів до споживача.

Проект на стадії, коли готове виробництво потребує розширення наявних потужностей, збільшення обігових коштів та збуту продукції.

Важливу роль у розвитку венчурного капіталу відіграє держава. Уряд шляхом зміни ставок оподаткування на приріст капіталу від операцій з цінними паперами може регулювати доступність венчурного капіталу. Головним стимулом інвестування для венчурного капіталіста є прибуток від зростання вартості капіталовкладень в інноваційний бізнес.

Зменшення податку дає різке і швидке зростання обсягів венчурних фондів, і навпаки.

Розвиток венчурного капіталу і, відповідно, фінансування інноваційної діяльності за його рахунок в Україні загальмовані з огляду на таке:

– масштаби венчурного фінансування залежать від нагромаджень у суспільстві і конкретних галузях економіки;

– галузь венчурного капіталу успішно розвивається в разі належної законодавчої бази. Українська економіка уже давно потребує добротних законів про інвестиційну діяльність, венчурні фірми, інвестиційні фонди, венчурні інвестиції тощо.

Не обов'язково створювати спеціальне законодавство з венчурного бізнесу та інвестування; є й інші елементи цивільного, фінансового законодавства, що дають змогу

венчурному інвестуванню успішно розвиватися. Не вирішена проблема продажу венчурним фондом своєї частки в компанії. Інвесторам також важко отримати інформацію (оперативну та об'єктивну) щодо ситуації на ринку, стан аудиторсько-консалтингового бізнесу є зародковим, а він – головний постачальник потенційних клієнтів для венчурних фондів;

– відсутність розвинутого ліквідного фондового ринку створює перешкоди для відносно вільного виходу венчурної компанії з проекту.

Безсумнівно, венчурне інвестування і малий та середній бізнес – це оптимальний механізм підтримки національної економіки, її структурної перебудови. В українській державі можливості інвестувати незначні, тому ініціювати венчурне підприємництво може переважно недержавний капітал.

Венчурне фінансування структурних змін інноваційного типу передбачає інвестування проектів у галузі високих технологій, або ж інвестиції у вигляді кредитів чи вкладень в акції, що їх роблять венчурні фонди у підприємства малого та середнього бізнесу.

Підприємства малого та середнього бізнесу пов'язані зі сферою НДДКР, повинні тісно співпрацювати з венчурними фондами великих корпорацій, інвестиційних компаній, науково-дослідними товариствами тощо.

Великі корпорації саме через свої венчурні фонди провадять ринкове фінансування підприємств малого та середнього бізнесу і реструктуризацію економіки.

Взаємодія інтегрованих бізнес структур із інноваційними підприємствами малого та середнього бізнесу ефективно сприяла б подоланню суперечностей між творчими можливостями українських учених і необхідністю керованого оновлення технічної основи фактично всіх галузей господарства.

Нині до пріоритетних напрямів політики розвитку системи венчурного інвестування реструктуризації економіки слід вважати:

- поліпшення механізмів стимулювання та підтримки інноваційної діяльності;
- розвиток інноваційної інфраструктури, посилення захисту прав інтелектуальної власності, розвиток фондового ринку, удосконалення законодавства щодо захисту прав акціонерів та ін.

Освітньо-консультаційна мережа підтримки МСБ в регіоні об'єднує повний перелік закладів освіти, професійної підготовки та консалтингову мережу. Її мета полягає не тільки у виконанні відносно короткострокових завдань чи проектів, як-от надання спеціальних знань чи формування професійних навичок. Освітня діяльність покликана вирішувати комплекс завдань довгострокового плану, першочергово – формування сприятливого соціального середовища підприємницької діяльності як основи ефективної ринково-орієнтованої економіки. У контексті становлення соціального-культурного середовища підприємницької активності в Україні важливо формувати засади економічної культури населення, підприємницької етики тощо, адже попередні періоди економічної історії країни мали в своїй основі принципово відмінні від ринкових мотиви трудової діяльності. Певні консультативні послуги для суб'єктів малого бізнесу можуть бути надані існуючими закладами організаційно-технічної інфраструктури, наприклад через мережу державної служби зайнятості, агенцій місцевого та регіонального розвитку тощо.

Об'єктивна необхідність ресурсної підтримки підприємств малого та середнього бізнесу обумовлена тим, що в переважній більшості вони створюються вперше або в результаті реструктуризації підприємств і тому мають проблеми матеріально-технічного забезпечення тощо. На регіональному рівні можливе часткове вирішення питання за рахунок використання механізму оренди та продажу комунальної власності, в першу чергу – об'єктів незавершеного будівництва. Діяльність мережі лізингових, транспортних, франчайзингових компаній, товарних бірж також спрямована на покращення ресурсного забезпечення підприємств малого та середнього бізнесу.

Інфраструктура інформаційного забезпечення підприємницької діяльності повинна надати вільний доступ суб'єктам малого та середнього бізнесу до нормативно-правової та економічної інформації, встановити «зворотний зв'язок» із органами місцевої влади, сприяти інтеграції до світового інформаційного простору. Реалізація поставлених завдань можлива за рахунок спільного використання державних інформаційних ресурсів та створення ринку інформаційних продуктів та послуг за участі приватного сектора.

Інструменти сприяння економічному розвитку та активізації підприємницької діяльності можна розглядати в розрізі двох груп: фінансові та нефінансові. До першої групи належать переважно заходи податкового стимулювання, пільгове фінансування підприємницьких проектів, прийнятні умови банківського кредитування тощо. З огляду на безпосереднє спрямування фінансових потоків на розвиток підприємств такий інструментарій стимулювання підприємницької активності є привабливим для останньої.

Практика підтримки підприємництва в економічно розвинутих країнах, зокрема в США, засвідчує широкий спектр заходів, що використовуються на регіональному рівні. Так, на рівні штату практикуються наступні заходи фінансового стимулювання: податкові пільги, наприклад, зменшення ставки оподаткування прибутку підприємств; податкові кредити, величина яких залежить від кількості створених робочих місць (при економічній депресії важливо не скорочувати робочі місця); надання грантів на придбання капітальних засобів, розвиток інфраструктури, навчання персоналу. На місцевому рівні – визначаються зони спеціального економічного розвитку, де підприємства звільняються від плати за комунальні послуги; міська влада надає на пільгових умовах об'єкти власності в оренду підприємницьким структурам; за спільною домовленістю підприємців з податковими органами частина податкових платежів спрямовується на інфраструктурний розвиток мікрорайону, – ремонт доріг, будівель, покращення умов ведення бізнесу. Для стимулювання діяльності малого та середнього бізнесу в США на рівні штатів реалізуються маркетингові програми економічного розвитку. Вони включають діяльність спеціальної інформаційної служби, здатної не тільки дати кваліфіковану відповідь на будь-які питання підприємців, але й стати посередником між суб'єктом бізнесу і владою. Фактично штати вступають між собою у конкурентну боротьбу за залучення підприємців на свою територію.

Врахування передового світового та українського досвіду підтримки МСБ на регіональному та державному рівні дозволяє визначити наступні дієві заходи (табл. 2).

Таблиця 2

Схема підтримки підприємництва на регіональному та державному рівні

Алгоритм започаткування та функціонування бізнесу	Заходи підтримки з боку державної влади	Суб'єкти підтримки
1	2	3
Бізнес-план проекту	<ul style="list-style-type: none"> • надання інформації про перспективні та пріоритетні напрямки бізнесу; • консультації щодо складання бізнес-плану; 	ОМС; ФПП; АРР;
Пошук приміщення: <ul style="list-style-type: none"> • придбання; • оренда; 	<ul style="list-style-type: none"> • база даних про вільні приміщення в місті; • проведення аукціону; • пільги по орендній платі комунального майна; 	АРР; ОМС; агенції нерухомості;

Закінчення табл. 2

1	2	3
Реєстрація бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> спрощена процедура реєстрації; 	«єдиний офіс», «єдине вікно»;
Придбання обладнання	<ul style="list-style-type: none"> послуги інформаційного центру; 	ОМС; ФПП; АРР; лізингові компанії;
Добір персоналу, підготовка, підвищення кваліфікації	<ul style="list-style-type: none"> інформація про ринок праці; допомога в доборі персоналу; професійна підготовка; 	служби зайнятості; кадрові агенції; навчальні заклади; ЗМІ;
Отримання дозволів на ведення бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> контроль за діяльністю дозвільних органів; механізм врегулювання конфліктних ситуацій; 	ОМС (юридичний відділ тощо);
Фінансове забезпечення бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> база даних умов отримання кредитів у банківських установах, потенційних інвесторів; кредитні гарантії місцевої влади; небанківські кредитні послуги; 	ОМС; ФПП; кредитні спілки;
Розширення бізнесу, сприяння його конкурентоспроможності	<ul style="list-style-type: none"> промоція бізнесової діяльності; інформаційна підтримка; участь у виставковій діяльності; тендери та соціальні замовлення; підтримка створення спілки підприємців; 	ОМС; ФПП; АРР;

ОМС – орган місцевого самоврядування;

ФПП – фонд підтримки підприємництва;

АРР – агенція регіонального розвитку.

Пошук інвестора потрібно починати з аналізу власних ресурсів і можливостей. Іноземний капітал прийде лише в тому випадку, коли країна, регіон, місто є сприятливим полем прикладання економічних та інвестиційних зусиль місцевого бізнесу. Саме для активізації дрібного та середнього бізнесових секторів пропонується здійснити першочергові заходи на державному та регіональному рівні.

Висновки та перспективи розвитку. Активізація інвестиційної діяльності на регіональному та державному рівні – одне з основних завдань влади. Аналіз кращого світового досвіду дозволяє виділити ефективні «спеціальні інститути» розвитку територій:

асоціації муніципалітетів, центри, регіональні фінансові компанії, приватні консультанти та експерти, національні агентства розвитку, торгово-комерційні та промислові палати, технополіси, бізнесові та інноваційні профспілки, організації з працевлаштування населення, організації з поширення нових технологій, бізнес-інкубатори, венчурні, гарантійні та благодійні фонди, місцеві агентства розвитку, комунальні фундації, заклади вищої освіти та регіональні наукові центри, технологічні дослідницькі лабораторії, агентства регіонального розвитку.

Література

1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Економічна інтеграція як основа розвитку підприємств малого та середнього бізнесу / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 3 – С. 70–78.
2. Касич А. О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи: моногр. / А. О. Касич. – Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 2008. – 406 с.
3. Казмірчук С. Інноваційний розвиток регіону: наявний потенціал, проблеми та перспективи / С. Казмірчук // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1 (26). – С. 25–35.
4. Кириченко О. А. Інвестування: підруч. / О. А. Кириченко, С. А. Єрохін. – К.: Знання, 2009. – 573 с.
5. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2006. – 728 с.
6. Корольков В. В. Оцінювання проектів: на шляху інноваційного розвитку наукомістких підприємств / В. В. Корольков, Т. М. Тіховська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 177–182.
7. Ястремська О. М. Інноваційна економіка: навч. посіб. / О. М. Ястремська, Д. О. Ріпка; Харк. нац. екон. ун-т. – Харків: ХНЕУ, 2011. – 227 с.